

greppa näringen

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Åtgärder mot fosforförluster – axplock från Greppa Näringens arbete

Johan Malgeryd

2021-11-09

0,4

15-20

2 000 kg/ha

90/10/1

eller 80/20 %

260 (290)

530 ton!

BSAP

Vattendirektivet (WFD)

Det är skillnad på kväve och fosfor!

Kväve

- › Läcker mest på **lätta jordar**
- › Mest **nitrat** men kan **även** avgå **i gasform** (NH_3 , N_2 , N_2O , NO_x)
- › Tydligt samband med **gödsling, gröda och jordbearbetning**
- › **Diffust läckage** från hela fältet
- › **Finns pengar att spara** på att minska förlusterna
- › **Etablerad kunskap** – lätt att veta vad som bör göras
- › Viktigast minska tillförseln till **Västerhavet + kustvatten**

Fosfor

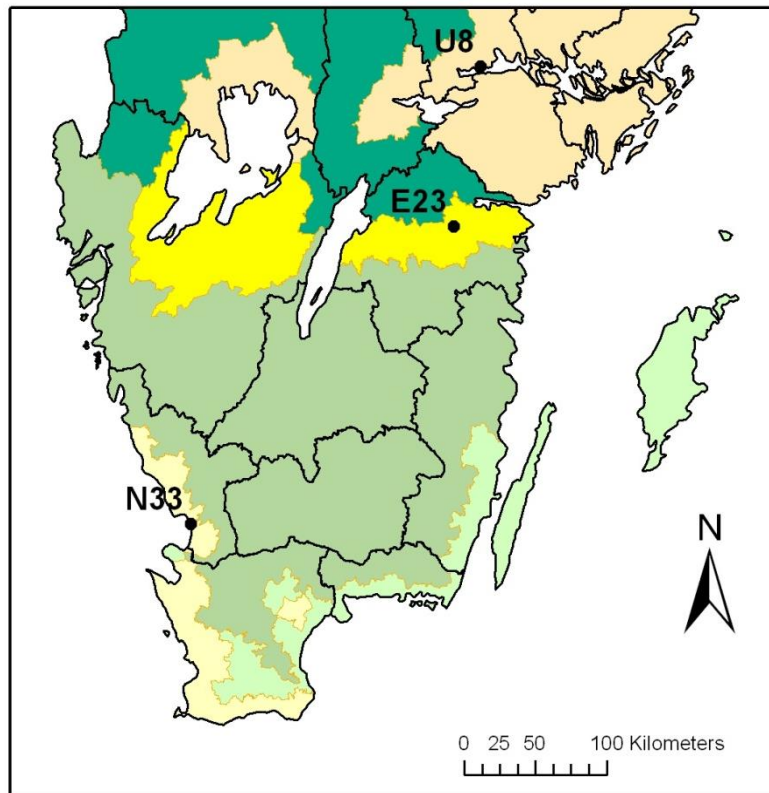
- › Störst förluster på **lerjordar**
- › Vattenburna förluster (**löst, partikulär, organiskt bunden**; via ytaavrinning eller dränering)
- › **Nederbörd, jordart och topografi** har stor betydelse
- › **Stora variationer** i tid och rum
- › Små mängder i förhållande till markinnehåll och gödsling → **oftast ingen större besparing** för lantbrukaren
- › Viktigast minska tillförseln till **sötvatten och Östersjön**

- › EU:s vattendirektiv → ökat fokus på fosfor
 - › Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram
- › Baltic Sea Action Plan (BSAP)
 - › Diskussion om vad som orsakar övergödningen i Östersjön i mitten av 00-talet landade i stor utsträckning i fosfor
- › Pilotprojektet Greppa Fosfor 2007-2015
- › Greppa Näringens fosforkampanj 2016-2018
- › Fosforenkät våren 2018
 - › 3 887 lantbrukare svarade på frågor om fosforhushållning och åtgärder mot fosforförluster
- › Aktuellt just nu

- Pilotprojekt inom Greppa Näringen
- Startades 2006, slutrapport våren 2015
- Finansiering från Naturvårdsverket/HaV + miljöskattemedel

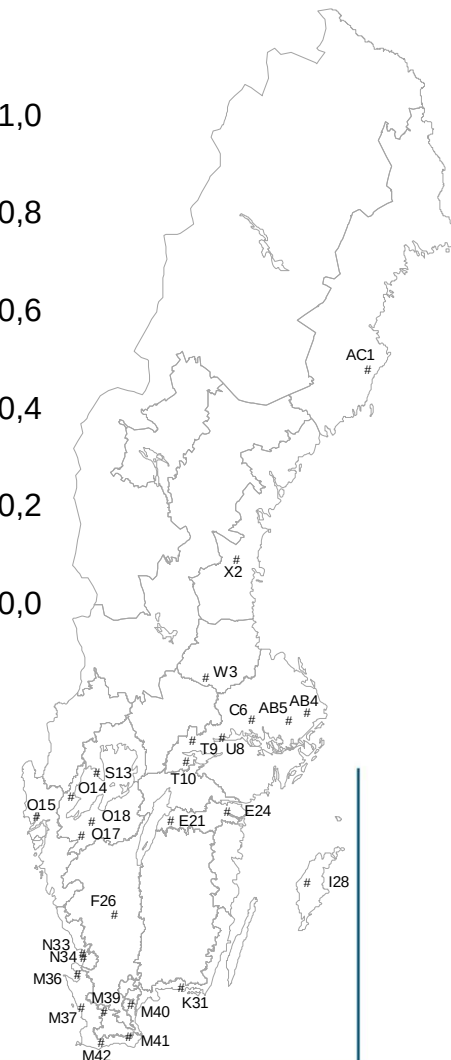
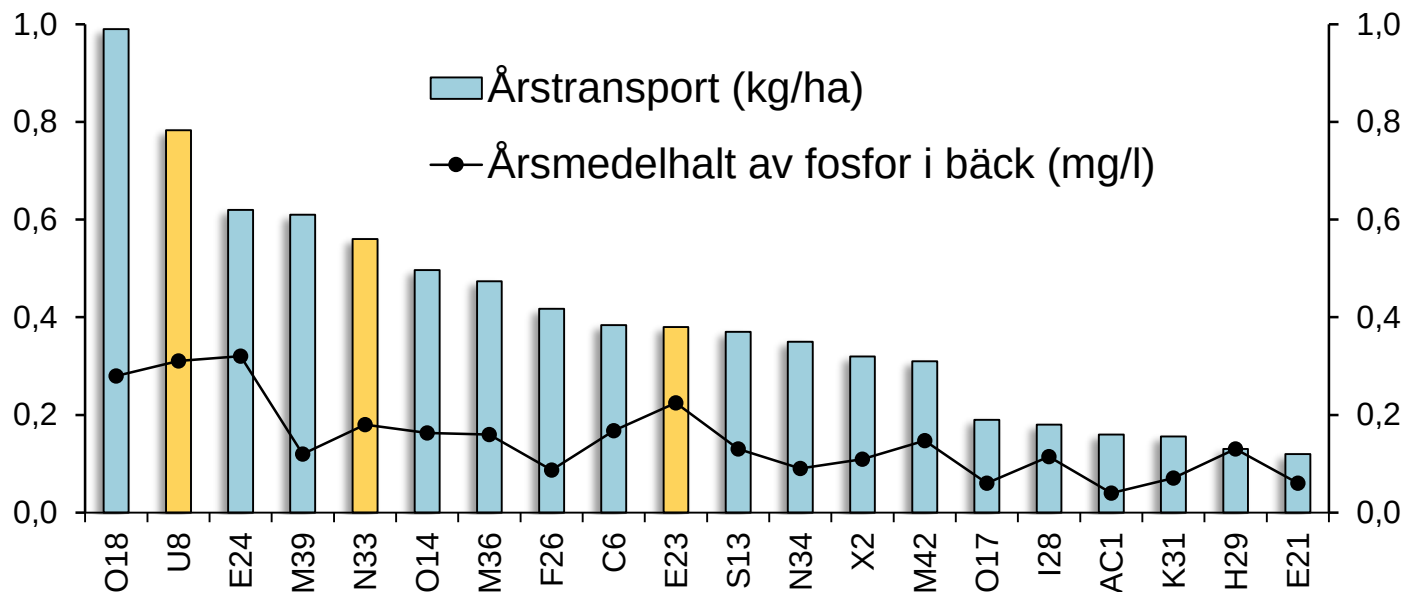

Produktionsområden

- Götalands mellanbygder
- Götalands norra slättbygder
- Götalands skogsbygder
- Götalands södra slättbygder
- Svealands skogsbygder
- Svealands slättbygder

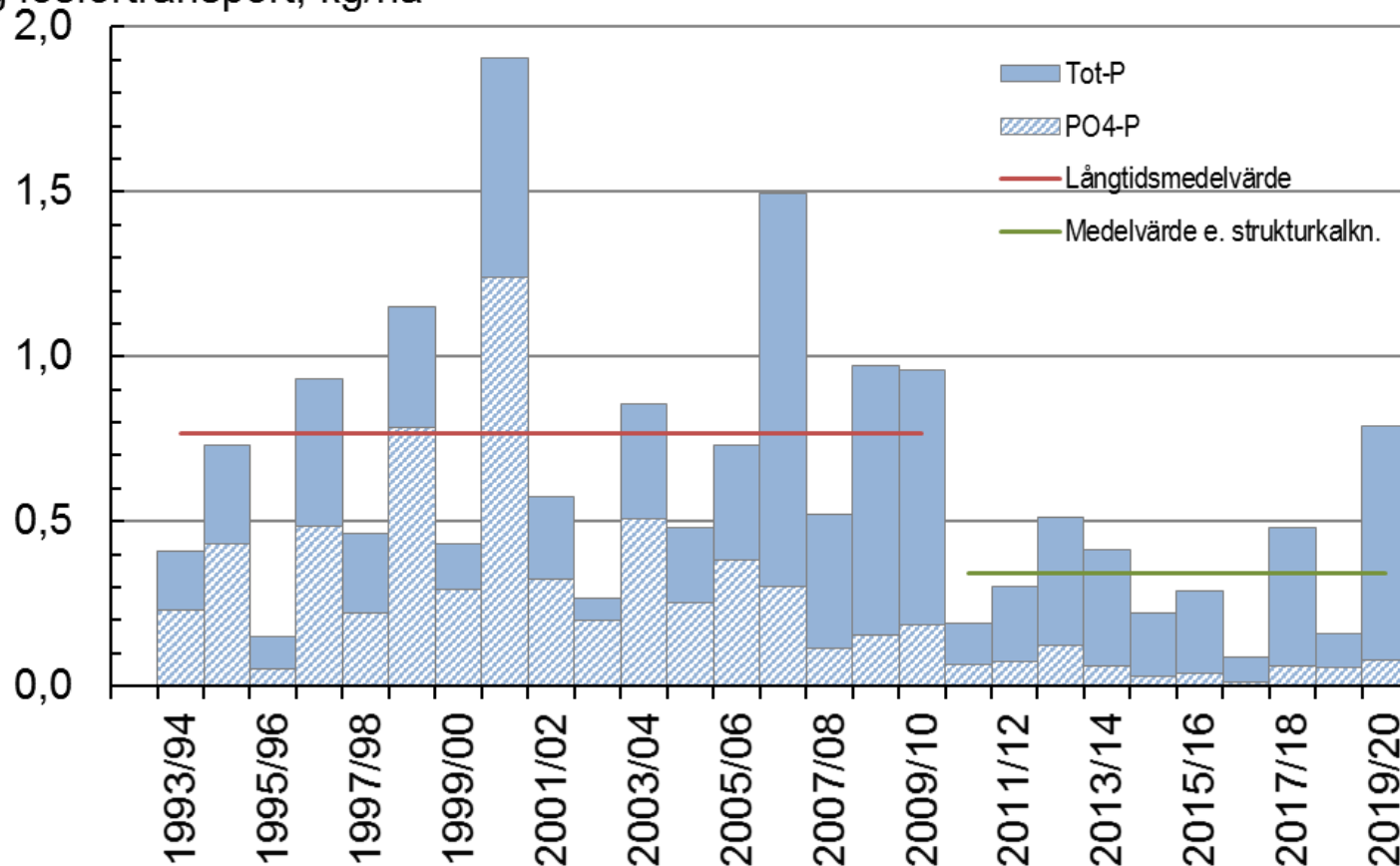

Fosforförluster i typområdena

Greppa Fosfor pilotområde U8

Årlig fosfortransport, kg/ha

- Områdessamordnarens roll är viktig! Det behövs någon som agerar "spindeln i nätet" och kan hålla dialogen levande och skapa förtroende hos både lantbrukare och myndigheter.
- Många åtgärder mot fosforförluster från jordbruksmark hänger nära ihop med bra dränering – frågan är inte om vattnet rinner iväg, utan hur och vad det tar med sig.
- Det är viktigt att åtgärderna görs i rätt ordning och under rätt förhållanden, annars kan effekten försämrats eller utebli helt.
- Stora åtgärder behöver övervägas noga. Det tar tid, ofta mer än ett år. Om andra styrmedel, t.ex. stöd, är begränsade till en viss period finns det risk att åtgärden inte utförs alls eller utförs under olämpliga förhållanden.
- Åtgärder som inte inkräktar på produktionen och dessutom får stöd för merkostnaden har störst chans att bli genomförda.

Greppa Näringens fosforkampanj

Start våren 2016, avslutades i april 2018

Aktiviteter

- › Enskild rådgivning: Ca 2 000 fosforrelaterade rådgivningsbesök
- › Rådgivarkurser
- › Nytt eller förbättrat rådgivningsunderlag
- › Nyhetsbevakning: 63 fosforrelaterade Greppa-nyheter
- › Marknadsföring, t.ex. annonser och mässor
- › Prioritering av rådgivningen till områden där den behövs bäst
- › Demo- och fältdagar för lantbrukare
- › Visa på vägar att tackla hinder
- › Dialog med andra målgrupper
- › Fosforenkät till lantbrukare våren 2018
- › Slutseminarium i Nässjö april 2018

Nytt eller förbättrat rådgivningsunderlag

<http://adm.greppa.nu/radgivning/fosforstrategi.html>

greppa näringen

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Checklista – riskfaktorer för fosforförluster samt förslag till motåtgärder

2016-04-05

Foto: Anuschka Heeb

2017-06-26

Körschema, modul 11B Fosforstrategi

Körschemat är framtaget utifrån de grupparbets som hölls på Greppa Nätverket: rådgivnings-
Fosfor i fokus i Uppsala den 1-2 februari 2017.

Förberedelser innan gårdsbesöket

- › Läs på om gården så du känner dig förberedd.
- › Ta reda på den information som finns om gården i Greppas administratörs system GNT-
adm, såsom gårdsbekräftning, rådgivningsplan, utförda rådgivningsmoduler och växt-
nämningsbalanser.
- › Läs igenom brev från tidigare rådgivningar.
- › Titta hur fosforbalansen har sett ut i de växtnämningsbalanser som har gjorts på gården.
- › Gå in på vattenkartan i VITSS, <https://vito.lantbrukslisa.se/>, för att ta reda på inom vilket
avränningsområde gården ligger och vilken fosforstatus det är i utsläppande vattendrag.
- › Undersök om det går att ta reda på fosforhalten i fäskt vatten. Hör
eventuellt efter med kommunen eller lantstyrelsen om det finns skriftliga provtagningar.
Enskilda avlopp har prioriterats i många kommuner. En fråga som ofta återkommer vid
fosforrådgivningen är hur stor del av fosforproblematiken som lantbruket står för.
- › Förbered underlagsmaterial att ta med, såsom kölbok, kölbokunderlag, praktiska råd
och checklista för fosforförluster samt förslag på motåtgärder.
- › Ta fram kartor över gården (topografisk karta, blockkarta från SAM-utskottet, eller utdrag
från VITSS).
- › Om ställgödsel används på gården - ta reda på om lantbrukaren har någon gödselanalys.
Ta med gödselanalyser ut vid gårdsbesöket om det inte finns någon skriftlig gödselanalys.
- › Ta reda på om det finns en skriftlig markkarta (ej äldre än 10 år). Ta eventuellt med
information om markkartering.

Vid gårdsbesöket

- › Börja med att bekanta dig med lantbrukaren genom att vittna av så att gårds-
beskrivningen fortfarande är aktuell och låt lantbrukaren presentera sig. Använd tid för
den sociala delen då det är en förutsättning för att bygga upp ett förtroende för dig som
rådgivare.
- › Anpassa bakgrundsinformationen om fosfor utifrån lantbrukarens kunskapsläge. En
underlagsmaterial finns i kölbokunderlaget.
- › Visa exempelbilder på situationer där det är risk för fosforförluster.
- › Utvärdera eventuella markkarta och lägg in gödningstrategier för fosfor i VERA. Ta vid
behov även fram ett förslag på ändrad gödningstrategi för att fosforutsläppet undvikas av
fosfor.
- › Att ha kartor som underlagsmaterial gör diskussionen mer konkret trots att man sitter
inomhus. Det gör det lättare att koppla ihop teorin med praktiken.

Sida 1(3)

Fosforenkät våren 2018

- › Webbenkät, skickades ut till **alla lantbrukare med >20 ha åker** som hade en e-postadress i SAM-registret (totalt 13 861 st)
- › Vi fick in **3 887 svar** (28 % svarsfrekvens)
- › Både **Greppa-medlemmar** och **icke-medlemmar** har svarat
- › Vi frågade bl.a. om:
 - › Bakgrundsinformation
 - › Gårdens växtnäringsbalans
 - › Fosforrådgivning
 - › Markkartering och fosforgödsling
 - › Jorderosion och gräsbevuxna skyddszoner
 - › Fosfordammar och våtmarker
 - › Strukturkalkning
 - › Täckdikning och kalkfilterdiken
 - › Fosfor i utfodringen
- › Nordiska Undersökningsgruppen (NU) gjorde jobbet på uppdrag av Greppa Näringen

Resultaten finns redovisade i Jordbruksverkets rapport 2020:22, <https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ra2022.html>

Fosforhushållning och åtgärder mot fosforförluster i praktiken

– resultat från en webbenkät med 3 887 lantbrukare

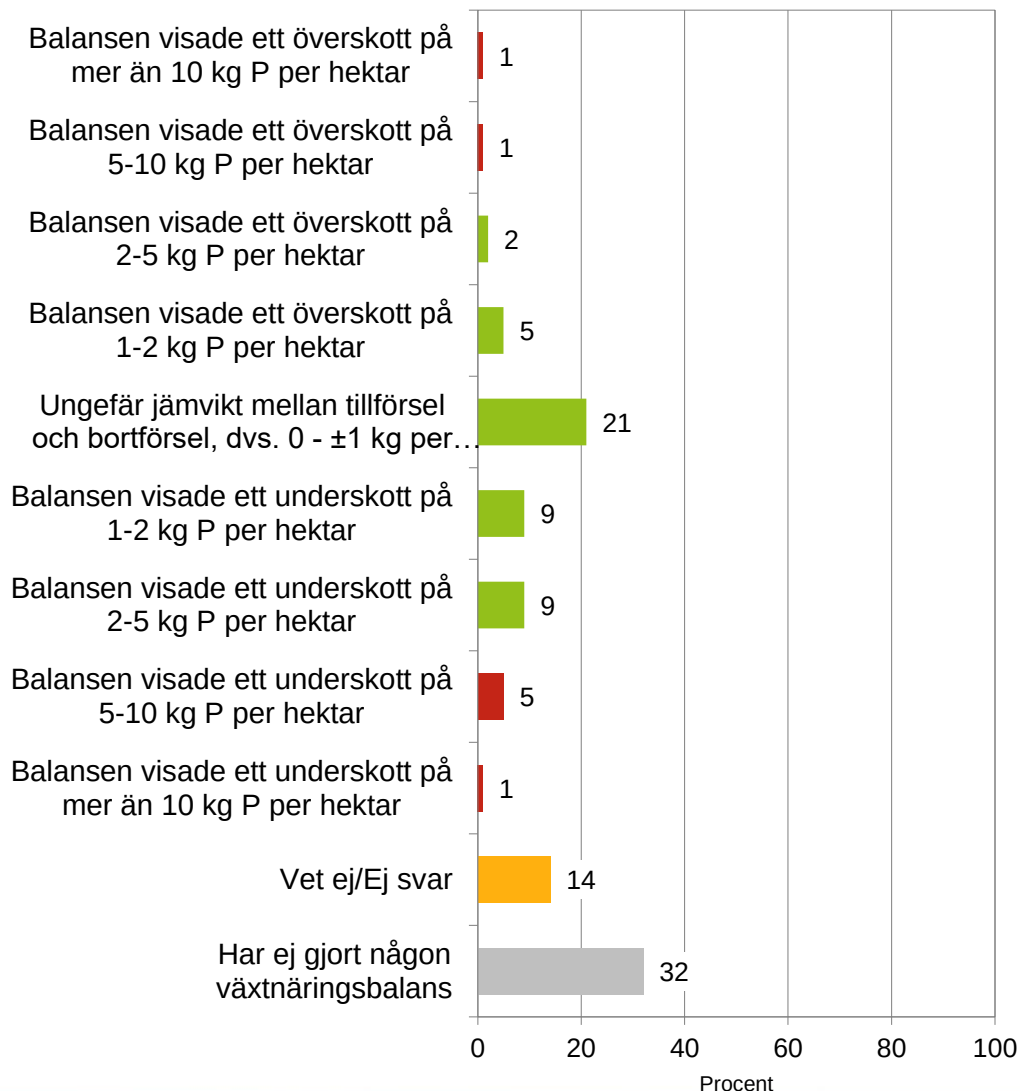

- Medlemmar i Greppa Närings och lantbrukare med stora gårdar är mer insatta och gör fler åtgärder för att förbättra fosforutnyttjandet och minska förlusterna än icke-medlemmar och de som har mindre gårdar.
- 62 procent av dem som besvarade enkäten kände inte till något av stöden för strukturerings och 80 procent kände inte till stöden till dränering och anläggning av kalkfilterdiken.
- Var femte lantbrukare kan tänka sig att anlägga en fosfordamm. Av dessa vill 85 procent ha hjälp av en rådgivare med projektering och ansökan.

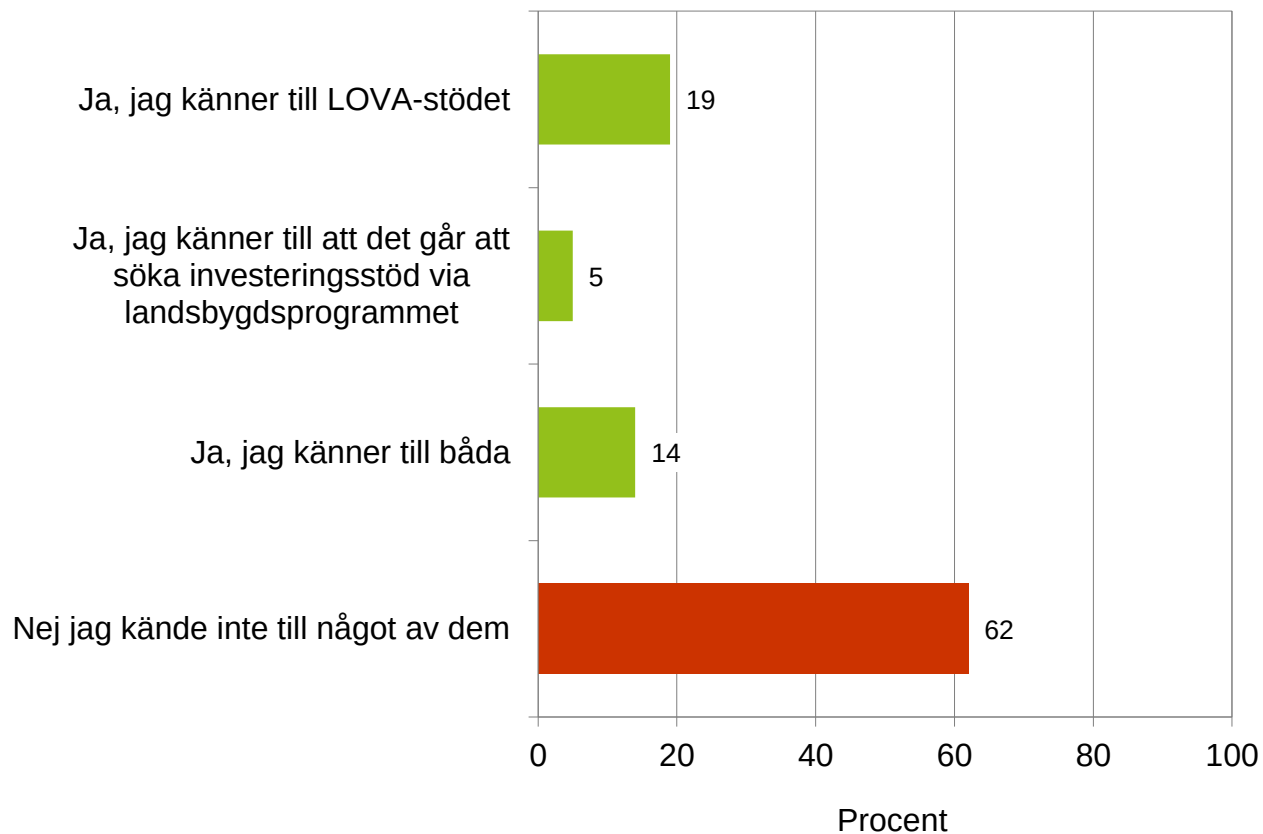
Rapport 2020:22

Över- eller underskott av fosfor?

B2. Hade du underskott eller överskott på fosfor i senaste växtnäringsbalansen?

G3. Känner du till att det finns två olika stöd för strukturkalkning?

Det går att se mönster...

D1. Har du en aktuell markkarta för dina fält? (max 10 år gammal)

	200+ ha	100- 199 ha	50-99 ha	-49 ha	Medlem i GN	Ej medlem i GN
Ja	84%	67%	50%	33%	77%	38%
Nej	14%	29%	46%	60%	22%	56%
Vet ej/Ej svar	1%	3%	4%	7%	1%	6%

G3. Känner du till att det finns två olika stöd för strukturkalkning?

	200+ ha	100- 199 ha	50-99 ha	-49 ha	Medlem i GN	Ej medlem i GN
Ja, LOVA-stödet	36%	24%	17%	8%	27%	14%
Ja, investeringsstödet	6%	5%	6%	4%	6%	4%
Ja, känner till båda	23%	18%	12%	9%	20%	11%
Nej, inte något av dem	35%	53%	65%	79%	48%	71%

H4. Planerar du att om- eller nytäckdika inom de närmaste fem åren framöver?

	200+ ha	100- 199 ha	50-99 ha	-49 ha	Medlem i GN	Ej medlem i GN
Ja	48%	30%	19%	13%	32%	18%
Nej	21%	35%	47%	55%	36%	48%
Vet ej	31%	36%	33%	32%	32%	33%
	26-35 år	36-45 år	46-55 år	56-65 år	65- år eller äldre	
Ja	40%	36%	25%	20%	11%	
Nej	26%	30%	36%	49%	62%	
Vet ej	34%	34%	39%	31%	27%	

- › Öronmärkta pengar avsatta till dränering, kalkfilterdiken och strukturkalkning inom investeringsstödet i CAP (200 + 20 + 16 Mkr), Ist ska göra utlysningar
- › Utformning av stöd och andra styrmedel i nästa CAP.
 - › Vi lämnar input utifrån våra erfarenheter från Greppa Fosfor och lantbrukarnas svar i fosforenkäten
- › Höga priser på mineralgödsel → ökat intresse för att utnyttja stallgödseln på bästa sätt
- › Utvärdering av tvåstegsdike och andra åtgärder i bl.a. Greppa Fosfors pilotområde
- › Vattenmyndigheternas reviderar sina åtgärdsprogram efter samråd
- › BSAP uppdateras också – ministrarna har antagit en ny version nu i oktober